

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה
רשות חסות הנוער, האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון

מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל

מרכז אנגלברג לילדים ולנוער

"מחסות לעצמאות" – ליווי בוגרי מעונות רשות חסות הנוער מחקר הערכה

דגנית לוי ♦ פאולה כאהן-סטרבצ'ינסקי

המחקר נערך ביוזמת אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה ובוצע
בשיתוף רשות חסות הנוער, אגף לנוער, צעירים ושירותי תקון
במשרד הרווחה והשירותים החברתיים

**"מחסות לעצמאות" –
ליווי בוגרי מעונות רשות חסות הנוער
מחקר הערכה**

פאולה כאהן-סטרבצ'ינסקי

דגנית לוי

המחקר נערך ביוזמת אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה ובוצע בשיתוף רשות חסות הנוער, אגף לנוער, צעירים ושירותי תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים

MEHASUT LE-ATZMA'UT (FROM DEPENDENCE TO INDEPENDENCE)
SUPPORT FOR FORMER WARDS OF THE YOUTH PROTECTION AUTHORITY
Evaluation Study

Dganit Levi, Paula Kahan-Strawczynski

An executive summary in English is forthcoming on the Institute website

עריכת לשון: רעיה כהן
הפקה והבאה לדפוס: לסלי קליינמן

מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל
מרכז אנגלברג לילדים ולנוער
ת"ד 3886
ירושלים 91037

טלפון : 02-6557400
פקס : 02-5612391

ניתן לעיין בדוח חינום באתר המכון : www.jdc.org.il/brookdale

פרסומים נוספים של מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל בנושא

אמיתי, ג'; רענן, ר'; כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; ריבקין, ד'. 2011. מעבר לבגרות בקרב אוכלוסיות במצבי סיכון – צרכים והתערבויות. הוכן כמסמך רקע לאשלים.

בן-רבי, ד'; ארגוב, ד'; סבו-לאל, ר'. 2003. יוצאי המפתנים בישראל: מחקר מעקב. דמ-03-433.

ואזן-סיקרין, ל'; בן סימון, ב'; כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'. 2012. "נקודת מפנה" לקידום יזמות והכנה לעולם העבודה בקרב בני נוער במצבי סיכון: מחקר הערכה. דמ-12-601.

כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; בן-סימון, ב'; קונסטנטינוב, ו'. 2013. השירות לשיקום נוער: מאפיינים וצרכים של אוכלוסיית המפתנים והמית"רים. דמ-13-637.

כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; לוי, ד'. 2011. מאפיינים וצרכים של קטינים המטופלים בשירות המבחן לנוער. דמ-11-585.

כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; יורוביץ, ל'. 2009. מעבר לעולם העבודה וקידום תעסוקתי: תכניות בעבור בני נוער וצעירים בסיכון בארצות-הברית ובמדינות נוספות ב-OECD – סקירת ספרות. דמ-09-521.

נאון, ד'; כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; ואזן-סיקרין, ל'; הדר, י'; קונסטנטינוב, ו'. 2013. השתלבות צעירים בתעסוקה – משאבים, חסמים וצרכים: ממצאים עיקריים. דמ-13-645.

להזמנת פרסומים נוספים ניתן לפנות למאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ת"ד 3886, גבעת הג'וינט, ירושלים 91037, טל': 02-6557400, פקס: 02-5612391, דואר אלקטרוני: brook@jdc.org.il
ניתן לעיין בפרסומים אלה גם באתר המכון: www.jdc.org.il/brookdale

תמצית המחקר

בדוח זה מובאים ממצאי מחקר הערכה על התכנית "מחסות לעצמאות" – תכנית לליווי בוגרי מעונות חסות הנוער. רשות חסות הנוער הנה אחד משירותי האגף לנוער וצעירים ושירותי תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים. הרשות מופקדת לפי חוק על מתן טיפול חוץ-ביתי. הטיפול נעשה לפי שני צווי בית משפט:¹ (1) חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול התש"א-1971 – בעת הפניית בני הנוער למעון על-ידי שירות המבחן לנוער הם היו קטינים עוברי חוק; (2) חוק הנוער טיפול והשגחה התש"ך-1960 – בעת הפניית בני הנוער למעון הם נזקקו לסידור חוץ-ביתי עקב אי-תפקוד הורי או מצבי סכנה במסגרת המשפחה. רמת הנזקקות הגבוהה של בוגרי רשות חסות הנוער, לצד הצורך להבטיח את ניצול החוסן הטמון בהם, הובילו למסקנה שהם זקוקים לליווי אינסטרומנטלי ונפשי אינטנסיבי בעת ההתמודדות עם חזרתם לקהילה, למשל במציאת עבודה, בהמשך לימודים או הכשרה מקצועית ובמציאת דיור של קבע.² בשנת 2009 הוחלט במשרד הרווחה והשירותים החברתיים להעביר את תפקיד הליווי של בוגרי מעונות חסות הנוער למיקור-חוץ. עמותת עלם זכתה במכרז להפעלת תכנית הליווי, והיא מספקת ליווי זה מאז ספטמבר 2010.

מאירס-גיוינט-מכון ברוקדייל התבקש להעריך את יישום התכנית. המחקר בוצע בשנים 2011–2013. הוקמה ועדת היגוי שליוותה את המחקר. השתתפו בה נציג מאגף בכיר לתכנון, מחקר והכשרה, בתפקיד יושב ראש הוועדה; המפקחת האחראית לתכנית מרשות חסות הנוער ומנהלת התכנית מעמותת עלם. ועדת ההיגוי עקבה אחר ביצוע המחקר, שמעה את הממצאים ושימשה פורום לדיון בהם.

תיאור התכנית

במאי 2010 זכתה עמותת עלם במכרז להפעלת תכנית הליווי. התכנית החלה ללוות בוגרים בספטמבר 2010. בחודשים הראשונים לוו רק בוגרים מעטים.

אוכלוסיית היעד של התכנית: אוכלוסיית היעד הפוטנציאלית של התכנית היא כל הבוגרים מכל מעונות חסות הנוער. החוק מחייב את המדינה לספק מעקב רק אחר בוגרים שטופלו לפי *חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול*, אולם עמותת עלם התחייבה ללוות גם בוגרים שטופלו לפי *חוק הנוער טיפול והשגחה*. למרות זאת, יש לשים לב לעובדה שההצטרפות לתכנית היא וולונטרית, כלומר הבוגרים אינם מחויבים להיעזר בה. יש להדגיש כי החניכים מסיימים את שהותם במעון בגילים שונים ובמועדים שונים, כך שבתכנית משתתפים בני גילים שונים המצטרפים לתכנית במועדים שונים.

בתכנית שלושה שלבים: (1) התוויה – כארבעה חודשים לפני סיום הטיפול במעון ולאחר יציאת הבוגר בחזרה לקהילה נבדקים אתו צרכיו ונבנית תכנית לשילובו בקהילה; (2) ליווי – התכנית שנבנתה בשלב

¹ יוגב, ט'; נחמן, מ'; גורבטוב, ר'; בן שמחון, מ'. 2012. "האוכלוסייה שבטיפול רשות חסות הנוער". בתוך: **סקירת השירותים החברתיים 2011**. צבע, י'; גורבטוב, ר'; בן שמחון, מ' (עור'): עמודים 173-182, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ירושלים.

² בנבישתני, ר'. 2007. **צעירים הבוגרים ממסגרות של השמה חוץ-ביתית: אתגרים ושירותים**. האוניברסיטה העברית בירושלים, ירושלים.

ההתוויה מיושמת תוך כדי תיווך בין הבוגר לבין שירותים בקהילה; (3) עצמאות – כאשר הבוגר עצמאי יותר, אינטנסיביות הליווי פוחתת.

צוות התכנית: הצוות כולל מנהלת, שש רכזות המלוות את הבוגרים ושתי רכזות מתנדבים.

כל בוגר מלווה באופן אישי על-ידי רכזת. בהתחלת הפעלתה של התכנית הועסקו חמש רכזות, כל אחת בחצי משרה. כל רכזת ליוותה כ-20 בוגרים. בהמשך ליוותה כל רכזת כ-30 בוגרים, נוספה גם רכזת שישית, והיקף המשרה של רכזת אחת הוגדל (מ-50% ל-75% משרה).

הליווי כולל שלושה רכיבים: (1) בניית תכנית לחיים עצמאיים בקהילה; (2) בניית רשת תמיכה של שירותים; (3) הקניית מיומנויות לחיים עצמאיים. נוסף על כך, התכנית מציעה פגישות אישיות עם מתנדב לבוגרים הרוצים בכך והזקוקים לליווי אינטנסיבי יותר.

התכנית מופעלת במימון משרד הרווחה והשירותים החברתיים ובתמיכת קרן גנדיר.

מחקר ההערכה

מטרת המחקר הייתה ללמוד על יישום התכנית ולבחון את מצב שילוב הבוגרים בקהילה (כל אחד במועד שבו חזר אליה) כדי ליצור בסיס לשיפור התכנית ולקבלת החלטות על המשך הפעלתה. הדוח מציג מידע על יישום התכנית ותוצאותיה מסוף השנה הראשונה להפעלתה ובמהלך השנה השנייה והשלישית.

אוכלוסיית המחקר: המחקר כלל את כל הבוגרים משתתפי התכנית ששבו לקהילה מיוני 2011 עד יוני 2012 ושהו בה לפחות חודשיים. 70 בוגרים עמדו בקריטריון זה.

מערך המחקר: במחקר נאסף מידע איכותני וכמותי ממקורות שונים:

- ◆ המידע האיכותני נאסף באמצעות ראיונות וקבוצות מיקוד עם אנשי מטה ושטח מרשות חסות הנוער, מנהלת התכנית והרכזות, נציגה ממטה עמותת עלם ונציגי שירותים בקהילה המטפלים בצעירים. איסוף מידע זה התבצע בשני מועדים על מנת לעקוב אחר התפתחות התכנית ולבחון את ההתמודדות עם קשיים וסוגיות שנמצאו במועד הראשון. נוסף על כך בוצעו ראיונות עומק עם 12 בוגרים המשתתפים בתכנית ושהיו בשלב העצמאות – לקראת סיום השתתפותם בתכנית. המידע האיכותני מתייחס להיבטים שונים של יישום התכנית, של צורכי הבוגרים ושל תרומת התכנית לקידום השתלבות הבוגרים בקהילה.
- ◆ המידע הכמותי נאסף מהרכזות המלוות באמצעות שאלון על כל הבוגרים משתתפי התכנית לפי ההגדרה של אוכלוסיית המחקר (ר' לעיל). בסך הכול התקבל מידע על 57 מתוך 70 הבוגרים שנכללו באוכלוסיית המחקר. פער זה נובע בעיקר מקושי בעקבות התחלפות רכזת באחד המחוזות. הרכזת החדשה לא הכירה מספיק את הבוגרים ולכן התקשתה במילוי השאלונים. השאלון התמקד בבדיקת מאפיינים וצרכים של הבוגרים, יישום הליווי ותוצאות השילוב מחדש בקהילה.

איסוף המידע הכמותי החל ביוני 2011, כתשעה חודשים לאחר התחלת מתן ליווי במסגרת התכנית. כאמור, במחקר נכללו בוגרים בעלי ותק שונה זה מזה בתכנית. חישוב הוותק בתכנית כלל את ארבעת חודשי הליווי של הבוגר במעון לפני חזרתו לקהילה (בשלב ההתוויה). הוותק הממוצע עמד על 14.6 חודשים לאחר הצטרפות הבוגר לתכנית: 35% אחרי ליווי של פחות משנה, 38% בין שנה לשנה וחצי ו-27% מעל שנה וחצי.

◆ על-פי התכנון כלל המחקר גם איסוף מידע כמותי נוסף (גם הוא באמצעות שאלון על כל הבוגרים משתתפי התכנית, במילוי הרכזות) כשנה וחצי לאחר ההצטרפות לתכנית. מטרת השאלון השני הייתה לבדוק שינויים במצב הבוגרים ואיך התכנית תרמה להם. אולם עקב עומס עבודה רב על הרכזות והזמן הרב שנמשך איסוף המידע בשאלון הראשון לא התקיים איסוף המידע הכמותי השני. במקומו הורחב מספר ראיונות העומק עם בוגרים מ-8 ל-12. שינויים אלו במערך המחקר קיבלו את אישור ועדת ההיגוי שליוותה את המחקר.

ראוי לשים לב לקושי להעריך את התרומה הייחודית של התכנית למצבם של הבוגרים המשתתפים בהיעדר השוואה לקבוצת ביקורת, שהייתה מאפשרת לבודד את ההשפעה של התכנית מהשפעתם של התערבויות ומצבים נוספים שהבוגרים חשופים להם. אולם מערך המחקר הנוכחי לא אפשר זאת.

עיקרי הממצאים

1. מצב הבוגרים בעת איסוף המידע עליהם

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים

◆ גיל:

- הרוב (58%) הם בני 19-20

- שאר שכבות הגיל מצומצמות יותר: 14% בני 15-17, 16% בני 18 ו-12% בני 21-23

◆ מגדר: מחצית (49%) מהבוגרים הן בנות

◆ קשר זוגי: ל-37% יש קשר זוגי: 2% נשואים, 10% בקשר זוגי קבוע ללא נישואין ו-25% בקשר זוגי מזדמן.

הצו שלפיו הופנו הבוגרים למעון האחרון שבו טופלו

◆ כמחצית (46%) טופלו במעון לפי חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול. בעת הפנייתם למעון על-ידי שירות המבחן לנוער היו קטינים עוברי חוק

◆ 42% טופלו במעון לפי חוק הנוער טיפול והשגחה. בעת הפנייתם למעון נזקקו לסידור חוץ-בית עקב אי-תפקוד הורי או מצבי סכנה במסגרת המשפחה

◆ מיעוט (12%) היו במעון ללא צו

◆ קיים הבדל גדול בין הבנים לבנות: רוב הבנות טופלו לפי חוק הנוער טיפול והשגחה, אך רוב הבנים טופלו לפי חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול.

השכלת הבוגרים בעת סיום הטיפול במעון

- הרוב (86%) בני 18 ומעלה
- 18% סיימו רק 10-11 שנות לימוד
- 28% סיימו 12 שנות לימוד
- 54% הם בעלי תעודת בגרות חלקית
- לאף אחד אין תעודת בגרות מלאה.

השתלבות בעיסוק נורמטיבי

במחקר נבחן שילוב הבוגרים בשלושה עיסוקים: עבודה, שירות צבאי / לאומי והמשך לימודים.

- ◆ 82% משולבים לפחות בעיסוק אחד
- ◆ נמצא הבדל לפי גיל – ל-90% מבני ה-19-23 יש לפחות עיסוק אחד לעומת 65% מבני ה-15-18
- ◆ העיסוק הנפוץ ביותר הוא עבודה – 54% עובדים, ללא הבדל לפי גיל
- 83% עבדו לפחות בעבודה אחת. 59% עבדו בשתי עבודות או יותר. 48% מחפשים כיום עבודה
- 55% עובדים במשרה מלאה (היתר במשרה חלקית)
- 50% עובדים בעבודה זמנית
- ◆ 43% מבני ה-18 ומעלה משרתים: 21% בצבא ו-22% בשירות לאומי
- ◆ כ-20% לומדים: 50% מבני ה-17 אך אף אחד מבני ה-15-16. כלומר, הרוב הגדול של הבוגרים בגילאי תיכון שחוזרים לקהילה אינם משולבים במערכת החינוך וגם לא בתכנית להשלמת השכלה, דוגמת תכנית היל"ה; מקרב בני ה-18 ומעלה 17% לומדים.
- ◆ עם העלייה בוותק בתכנית גם שיעור המשולבים בעיסוק עולה: מ-80% בקרב בעלי ותק של עד שנה ל-87% בקרב בעלי ותק של מעל שנה וחצי. מעניינת במיוחד העלייה בשיעור המשרתים בצבא / בשירות לאומי: מ-30% בקרב בעלי ותק של עד שנה ל-41% בקרב בעלי ותק של שנה או יותר.
- ◆ רוב המשולבים בעיסוק מתפקדים בו היטב, מתמידים ומקיימים יחסים תקינים עם הממונים עליהם; עם זאת, רק מיעוט (כ-30%) שבעי רצון ממה שהם עושים.
- ◆ ל-18% אין כל עיסוק: 35% מבני ה-15-18, 10% מבני ה-19-23
- ◆ כפי שניתן לראות נמצא שילוב רחב היקף של בוגרים בעיסוק נורמטיבי, בעיקר בעבודה ובמידה לא מעטה בשירות צבאי / לאומי; עם זאת נמצא שהיו הרבה קשיים בשילוב בעבודה, אשר התבטאו גם בהחלפה מרובה של מקומות עבודה (הקשורה לאופי העבודה, בהיותה עבודה זמנית; לקושי של הבוגרים להתמיד בעבודה ולחוסר שביעות רצון מעבודתם).

הסדר מגורים

- ◆ 49% גרים בבית ההורים: 32% מהבנות לעומת 65% מהבנים. כצפוי, אחוז גבוה יותר של הצעירים יותר גרים בבית ההורים: 82% מבני ה-15-18 לעומת 35% מבני ה-19-23
- ◆ 51% אינם גרים בבית ההורים:

- 28% גרים בדירת שירות לאומי, בדיור לחיילים בודדים, בדירת "מדרגה" או בדיור אחר לחסרי קורת גג
- 19% גרים בדירה שכורה או אצל חברים או קרובי משפחה
- 4% הם חסרי קורת גג.

מקורות הכנסה וצורך בסיוע כלכלי

- ◆ לכולם יש לפחות מקור הכנסה אחד. 81% צריכים סיוע כלכלי
- ◆ אחוז נמוך יותר מהבנות מקבלות סיוע כספי מהמשפחה: 39% בהשוואה ל-57% מהבנים.

קשר עם ההורים ותמיכה הורית

- נבחן הקשר עם ההורים. הוצאו מהניתוח בוגרים שהרכזות לא ידעו לדווח אם הם בקשר עם אחד מההורים. אין בוגרים שהוריהם נפטרו. כצפוי, לשיעור גבוה יותר מבני ה-15-18 יש קשר עם ההורים לעומת בני ה-19-23. כמו כן נמצא הבדל בין הקשר עם האם לבין הקשר עם האב:
- ◆ לרוב (82%), ללא הבדל לפי מגדר, יש קשר עם האם:
    - 94% מבני ה-15-18
    - 77% מבני ה-19-23
  - ◆ לאחוז נמוך יותר (59%) יש קשר עם האב:
    - 86% מבני ה-15-18
    - 47% מבני ה-19-23
  - ◆ עם זאת, רק אצל 20% מהבוגרים הוערך שלפחות אחד מההורים מהווה מקור לתמיכה רגשית.

מצב חברתי ובריאות נפשית

- ◆ רק ל-35% יש חברים שאתם הם יכולים להתייעץ
- ◆ 53% מרגישים בדידות, להערכת הרכזות
- ◆ ל-26% בעיה נפשית מאובחנת: 36% מהבנות לעומת 17% מהבנים.

מקורות תמיכה

- נבנה מדד הסופר את מקורות התמיכה הרגשית שיש לבוגרים. המדד כולל ארבעה מקורות תמיכה: (1) האב/האם; (2) בן/בת זוג בקשר קבוע (בנישואין או שלא בנישואין); (3) חברים; (4) הרכזות (בתור כתובת לבוגר לשיחות בנושאים אישיים).
- ◆ מספר מקורות התמיכה:
    - ל-14% אין אף גורם תמיכה
    - 59% מקבלים תמיכה של גורם אחד בלבד
    - 27% מקבלים תמיכה של 2-3 גורמים
    - לאף בוגר אין תמיכה מכל ארבעת הגורמים

- ◆ מהמקבלים תמיכה מגורם אחד בלבד, 41% מקבלים תמיכה של הרכזת והיתר של חברים, הורים ובני זוג.

צרכים

הרכזות דיווחו על צורכי הבוגרים בעת מילוי השאלון. באותה עת חלק מהצרכים כבר קיבלו מענה מלא או חלקי וחלק לא קיבלו מענה כלל:

- ◆ מספר התחומים שבהם יש לבוגרים צרכים גדול מאוד: בממוצע 8 תחומים (מתוך 11 תחומים שנבדקו).
- ◆ התחומים שבהם הרוב זקוקים לעזרה הם לימודים והכשרה מקצועית (96%), תעסוקה (93%), העצמה אישית (89%), מיצוי זכויות (86%) ובתחום החברתי-רגשי (81%).
- ◆ תחומים בולטים נוספים שבהם יש לבוגרים צורך בעזרה הם בריאות (65%), בעיקר בריאות הנפש), שיפור הקשר עם המשפחה (58%) ודיוור (58%).

2. ליווי הבוגרים

לב לבה של התכנית הנו ליווי הבוגרים. איסוף המידע מתייחס ליישום הליווי לקראת סוף השנה הראשונה ובמהלך השנה השנייה להפעלת התכנית.

מקום התחלת הליווי

הליווי אמור להתחיל במעון. 61% החלו לקבל ליווי במעון ו-39% בקהילה. התחלת הליווי בקהילה היה נפוץ יותר בקרב הבנות מאשר בקרב הבנים. חל שיפור בנושא זה, ובראיונות עם צוות התכנית במועד השני למחקר הם סיפרו שכמעט כל הבוגרים מתחילים לקבל את הליווי במעון, ורק במקרים חריגים התחלת הליווי נעשית בקהילה.

מתכונת הפגישות בין הרכזות לבוגרים

נקבע שהרכזת תיפגש עם כל בוגר אחת לשלושה שבועות: תדירות הפגישות תהיה גבוהה יותר בשלב ההתוויה ותפחת בשלבי הליווי והעצמאות.

- ◆ פגישות בתדירות גבוהה אכן מתקיימות עם המשתתפים החדשים בתכנית, וככל שהוותק בתכנית עולה תדירות הפגישות יורדת.
- ◆ בשני מועדי המחקר דיווחו הרכזות על קושי לעמוד בתדירות הפגישות שנקבעה. הסיבות לכך הן חוסר זמינות של הבוגרים ועומס העבודה המוטל על הרכזות.
- ◆ עם 40% מהבוגרים התקיימו פגישות כל 3-4 שבועות בשלושת החודשים שקדמו למילוי השאלון, אך עם 60% תדירות המפגשים הייתה נמוכה מזו שנקבעה כרצויה, ללא קשר לוותק בתכנית.
- ◆ עם 91% מהבוגרים יש להן קשר בין הפגישות, בעיקר קשר טלפוני ודרך Facebook ו-WhatsApp.

אופי הליווי

מהראיונות עם הבוגרים עלו ארבעה אופנים בולטים של הליווי:

- ◆ "חליפה אישית": יש התייחסות למאפיינים האישיים ולצרכים היחודיים של הבוגרים

- ◆ תמיכה וייעוץ: לדברי הבוגרים, הרכזות זמינות, מקשיבות, מביעות אכפתיות, מסייעות להשמיע את קולו של הבוגר ונותנות לו גיבוי
- ◆ תיווך בין הבוגרים לבין שירותים בקהילה: לדברי הבוגרים הם מקבלים סיוע במציאת עבודה, קישור לתכנית היל"ה, טיפול בגיוס או בפטור משירות צבאי וסיוע בהתנהלות יום-יומית עצמאית
- ◆ דגש על אחריות הבוגר לחייו: לפי תיאור הבוגרים הליווי מאופיין בשיתוף ובהתייעצות אִתם. הרכזות פורסות לפני הבוגרים את האפשרויות ומציגות נקודות מבט מגוונות, אך מושם דגש על אחריות הבוגרים לבחירותיהם.

התחומים וסוגי ההתערבות

- ◆ הרכזות נשאלו על סוגי ההתערבות שקיבל כל אחד מהבוגרים מתוך שלושת הסוגים הבאים: (1) ליווי על-ידי הרכזות, (2) התערבות פרטנית על-ידי שירות אחר בקהילה, (3) השתתפות בתכנית משלימה בקהילה. אחרי ליווי על-ידי הרכזות, סוג ההתערבות הנפוץ השני הוא התערבות פרטנית על-ידי שירות אחר בקהילה. השתתפות בתכנית משלימה בקהילה נפוצה פחות.
- ◆ הבוגרים מקבלים התערבויות ב-5 תחומים בממוצע. התחומים המרכזיים שבהם ניתנת התערבות: תעסוקה (86%), שירות צבאי / לאומי (80%), לימודים והכשרה מקצועית (77%), התחום החברתי-רגשי (89%), מניעת התנהגויות סיכון (82%), מיצוי זכויות (76%) והתנהלות עצמאית (73%). גם בנושא הדיור יש מספר משמעותי (64%) של מקבלי התערבות. בתחומים בריאות וקשר עם ההורים ניתנת התערבות לפחות בוגרים (51%).

ליווי אישי של מתנדב

התכנית כוללת ליווי אישי על-ידי מתנדב לבוגרים הרוצים בכך והזקוקים לליווי אינטנסיבי יותר. בעת ביצוע המחקר ליוו מתנדבים רק מיעוט מהבוגרים (11%). כלומר, הפעלה בסיוע של מתנדבים נמצאת בראשית דרכה.

המשך גיבוש תהליך הליווי

במהלך שלוש השנים להפעלת "מחסות לעצמאות" עברה התכנית תהליכי הבניה וגיבוש. במועד הראשון למחקר עלה כי שלב ההתוויה הובנה בצורה מסודרת, אולם שלב הליווי ושלב העצמאות דורשים המשך הבניה וחשיבה. במועד השני למחקר דווח שנעשה תהליך הבניה של שלב הליווי. עדיין יש צורך בהמשך הבניית שלב העצמאות והפרדה מהבוגרים.

3. דפוסי העבודה של התכנית עם גורמים שונים

נוסף על ליווי הבוגרים, חלק בלתי נפרד מעבודת צוות התכנית הוא עבודה עם רשות חסות הנוער ועם שירותים בקהילה. במסגרת המחקר בחנו קשרים אלו.

דפוסי עבודה עם רשות חסות הנוער

- ◆ הכנת החניכים לחזרתם לקהילה: אחד מהתפקידים שצוות המעון אמור למלא הוא להכין את החניכים לחזרתם לקהילה, כדי שיוכלו לתפקד באופן עצמאי בקהילה. עם תחילת ההשתתפות בתכנית של הבוגרים, תפקיד מרכזי של הרכזות הוא לבדוק את הצרכים שנותרו בתחום זה, כדי

שיוכלו להמשיך לסייע לבוגרים בחייהם העצמאיים. במועד הראשון למחקר נמצא כי במעונות אכן קיימת מודעות לצורך בהכנת הבוגרים, אולם בפועל, לרוב, היא מועטה. מהראיונות עם הבוגרים עלה כי חלק הרגישו מוכנים לחזור לקהילה, אולם אחרים דיווחו שלא הרגישו כך. הם חששו בעיקר מניהול חיים באופן עצמאי: איך ידעו בלי יד מכוונת אם בחרו ופעלו נכון? עוד חששו מקושי כלכלי ומחזרה לסביבה מזיקה. לקראת סיום המחקר דווח שגויס מימון חד-פעמי מהמדינה להפעלה של תכנית נוספת להכנה לחזרה לקהילה כאשר החניכים עדיין במעונות, גם היא בהפעלה של עמותת עלם. בעת כתיבת דוח זה התכנית בשלבי גיבוש.

♦ **מינוי מפקחת אחראית:** רשות חסות הנוער מינתה מפקחת ארצית בתור אחראית ל"מחסות לעצמאות". למפקחת שני תפקידים מרכזיים: האחד, פיקוח על יישום התכנית בהתאם להנחיות משרד הרווחה והשירותים החברתיים וטיפול בתשלום לעמותת עלם; השני, ליווי מקצועי של התכנית, בהבניה ובפיתוח שלה.

♦ **העבודה המשותפת בין "מחסות לעצמאות" לבין מעונות חסות הנוער:**

- בראשית הפעלת התכנית היא הוצגה למנהלי המעונות ולרכזי הטיפול. צוות התכנית ביקר בכל המעונות ונקבע איש קשר. סוכס שבכל רבעון יעבירו המעונות לתכנית את שמות החניכים הצפויים לשוב לקהילה בחצי השנה שלאחר מכן. כיום מרבית המעונות עושים זאת.
- לרכזות קשר עם כל המעונות שבמחוזן ועם מעונות ממחוזות אחרים שמהם שבים בוגרים למחוז שלהן.
- בשלב ההתוויה על הרכזות לקבל מידע מהמעון כדי להכיר את הבוגר. במועד הראשון למחקר סיפרו הרכזות על שונות בין המעונות במידע המועבר להן. במועד השני דווח על שימוש בטופס אחיד לשם כך.
- הבניית העבודה המשותפת עם המעונות והשגת שיתוף הפעולה עמם דרשו מצוות התכנית משאבי זמן רבים משתוכנן, דבר שהוסיף עומס על עבודת הרכזות. במועד השני למחקר דווח שהרכזות נדרשות להשקיע פחות זמן, כיוון שכבר נוצר שיתוף פעולה פורה עם רוב המעונות.

דפוסי עבודה עם שירותים בקהילה

הרכזות נדרשות להכיר את השירותים ביישובים במחוזן וליצור עמם קשרי עבודה. אך, כל רכזת אחראית למספר גדול מאוד של יישובים ולכן משימה זו מאתגרת ורחבת היקף. במועד הראשון למחקר עלה הצורך להעמיק את ההיכרות בין הרכזות לבין שירותים ולהמשיך להבנות את העבודה המשותפת ואת חלוקת העבודה. במועד השני למחקר דווח על העמקת ההיכרות של צוות התכנית עם השירותים ועל הגברה של מודעות השירותים לצורכי הבוגרים ולמאפייניהם. כל אלה הובילו לשיתוף פעולה פורה יותר ולהגברת האמון ההדדי.

4. היקף השעות שהוקצו לליווי הבוגרים לעומת הדרוש ליישום דרכי הפעולה ולהשגת מטרות התכנית

לפי עמותת עלם ורשות חסות הנוער, המשאבים העומדים לרשות התכנית אינם מספיקים ליישום דרכי הפעולה ולהשגת מטרותיה. זאת מכמה טעמים:

- ◆ לפי המכרז הוקצו להפעלת התכנית 75 שעות ליווי לכל בוגר המשתתף בתכנית, למשך שנה עד שנה וחצי. המאפיינים והצרכים המורכבים של הבוגרים מחייבים ליווי אינטנסיבי וממושך יותר מזה שאפשר לממש במסגרת שעות אלו.
- ◆ על הרכזת מוטל עומס עבודה רב ביחס להיקף משרתה. למרות שננטו צעדים להקלת העומס חלה עלייה במספר משתתפי התכנית שכל רכזת מלווה. לפי דיווח צוות התכנית ואף הבוגרים, עומס רב זה פוגע לעתים באיכות הליווי. עדות לכך יש בדיווח הרכזות על הקושי לעמוד בתדירות הפגישות עם הבוגרים כפי שנקבעה בתכנית.
- ◆ בעת ביצוע המחקר רק בוגרים מעטים לוו על-ידי מתנדבים. עבודת המתנדבים הייתה אמורה להקל את עומס עבודתן של הרכזות.
- ◆ מדיניות רשות חסות הנוער היא ללוות את כל הבוגרים – מי שטופל במעון לפי חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול וגם מי שטופל במעון לפי חוק הנוער טיפול והשגחה. אולם רשות חסות הנוער מממנת רק את אלה שטופלו במעונות על-פי חוק הנוער שפיטה ענישה ודרכי טיפול. מכאן שנוסף על בעיית ההקצאה הנמוכה מדי של שעות ליווי לכל משתתף עולה בעיה נוספת לגבי העתיד: העדר מימון לליווי הבוגרים לפי חוק הנוער טיפול והשגחה. ליווי בוגרים אלה מומן עד כה על-ידי עמותת עלם, בהתאם להתחייבותה בזכיית המכרז להפעלת התכנית. אולם עמותת עלם צופה קשיים להמשך מימון זה בעתיד.

5. תרומת התכנית

- המחקר בחן את תרומת התכנית לבוגרים בעיני הבוגרים עצמם, באמצעות ראיונות עומק עם, ובעיני צוות התכנית והמפקחת האחראית מחסות הנוער – בראיונות עם. הבוגרים עצמם ציינו (ודבריהם קיבלו תמיכה גם מדברי שאר המרואיינים) שהתכנית תרמה להם בתחומים אלו:
- ◆ סיוע בשילוב בעיסוק נורמטיבי כגון בעבודה, לימודים או שירות צבאי / לאומי
  - ◆ סיוע במציאת מקום מגורים
  - ◆ עזרה בהתמודדות עם הליכים ביורוקרטיים בשירותים שונים
  - ◆ מתן תמיכה רגשית, במיוחד במצבים של מיעוט ואף העדר מקורות תמיכה טבעיים (למשל הורים וחברים). הבוגרים שבעי רצון מהליווי ומעריכים את התמיכה הרחבה שהם מקבלים
  - ◆ מניעת התנהגויות סיכון: תמיכה וסיוע לשנות דפוסים של התנהגויות סיכון
  - ◆ אימוץ גישה חיובית יותר לחיים
  - ◆ הגברת הביטחון העצמי
  - ◆ איסוף והפצה על-ידי צוות התכנית של מידע על שירותים, קרנות וזכויות בעבור בוגרים.

6. כיווני פעולה

סיכום הממצאים

- ◆ התכנית מהווה תוספת משמעותית למערך השירותים לצעירים בסיכון בקהילה
- ◆ הבוגרים שבעי רצון מהליווי ומעריכים את התמיכה הרחבה שהם מקבלים. גם גורמים נוספים שרואיינו החמיאו רבות לצוות התכנית על המקצועיות, המחויבות והמסירות לתפקיד

◆ מאפייני הבוגרים המשתתפים בתכנית וצורכיהם:

- מרביתם בני 19-20; מחצית הן בנות
- הרוב השתלבו בעיסוק נורמטיבי, ועם העלייה בוותק בתכנית עולה גם אחוז המשולבים בעיסוק. הרוב גם מתפקדים בו היטב; עם זאת, רק מיעוט מרוצים מעיסוקם
- כולם יש לפחות מקור הכנסה אחד; אך כ-80% זקוקים לסיוע כלכלי
- לרוב הגדול מעט גורמי תמיכה רגשית; לעתים קרובות הרכזת היא גורם התמיכה היחידי
- לבוגרים צרכים רבים ומורכבים בשמונה תחומים במוצע

◆ יישום התכנית:

- הרכזות מתקשות לעמוד בתדירות הפגישות שנקבעה; אך עם רוב הבוגרים יש להן קשר בין הפגישות
- מיעוט מהבוגרים נפגשים גם עם מתנדב
- מוטל עומס רב על הרכזות, הפוגע באיכות עבודתן. נעשו צעדים להקלת העומס, אך חלה גם עלייה במספר הבוגרים שכל רכזת מלווה
- אופן הליווי עבר תהליכי גיבוש והבניה שגרמו לגיבוש וחיזוק של אופני עבודה מותאמים יותר לצרכים ולמאפיינים של הבוגרים; יש צורך בהמשך הבניה של שלב העצמאות.

אתגרים לעתיד

על סמך כל ממצאי המחקר והדיון עם המעורבים בהפעלת התכנית עלו מספר כיווני פעולה, בשתי רמות: (1) המשך פיתוח "מחסות לעצמאות"; (2) המשך פיתוח והרחבה של שירותים לטובת בוגרי מעונות חסות הנוער.

א. כיווני פעולה להמשך פיתוח "מחסות לעצמאות"

1. המשך גיבוש שלב העצמאות והפגדה מהבוגרים: במהלך שלוש השנים להפעלת "מחסות לעצמאות", התכנית עברה תהליכי הבניה וגיבוש. במועד הראשון למחקר התברר כי שלב ההתוויה הובנה בצורה מסודרת, אולם שלבי הליווי והעצמאות דורשים המשך הבניה וחשיבה. במועד השני למחקר דיווח צוות התכנית שנעשה תהליך של המשך גיבוש גם של שלב הליווי. עדיין יש צורך בהמשך ההבניה של שלב העצמאות והפגדה מהבוגרים.

2. המשך בחינה של שילוב מתנדבים בתכנית: תוכנן שהתכנית תציע למשתתפיה פגישות אישיות עם מתנדבים. בפועל, רק מיעוט נפגשים עם מתנדבים, בעיקר בשל קושי של התכנית לגייס מתנדבים המתאימים לאוכלוסיית התכנית ולדרכי עבודתה (כגון הצורך למצוא מתנדבים מכל הארץ למספר קטן של בוגרים בכל יישוב). מהראיונות ומהממצאים עולה שהמתנדב מהווה כתובת נוספת לפנייה של הבוגר, זמינה בעת הצורך, שאתה יוכל הבוגר ליצור קשר על בסיס שבועי. המתנדב אינו מחליף את הרכזת בתפקידה, אלא תומך בעבודתה. כמו כן מתפתח כיוון חדש – גיוס אנשי מקצוע בתחומים שונים שיספקו שירותים בהתנדבות, למשל פסיכולוגית או יועצת פיננסית. מוצע להמשיך ולפתח כיוונים אלה של שילוב מתנדבים בתכנית.

3. **הרחבת התכנית לכל המגזר הערבי:** התכנית מיועדת לכל בוגרי רשות חסות הנוער. כיום רק חלק מהבוגרים מהמגזר הערבי משתתפים בה. יש צורך למצוא דרכים להרחיב את התכנית לכלל המגזר הערבי ולהתאימה למציאות של מיעוט שירותים בקהילה.
4. **המשך חשיבה על תפקיד הרכזות:** מורכבות תפקיד הרכזות, עומס העבודה המוטל עליה, הגידול במספר הבוגרים המשתתפים בתכנית והקושי בגיוס מתנדבים שיתמכו בליווי הרכזות מחייבים חשיבה מחדש על תפקיד הרכזות. חשוב להמשיך לבחון דרכים להקל את העומס עליה, לקבוע סדר עדיפויות בין המשימות הנדרשות ממנה ולחזק את הכשרתה כמנהלת-מתכללת של ליווי הבוגר.
5. **בחינת היקף השעות לליווי הבוגרים הנחוצות ליישום דרכי הפעולה ולהשגת מטרות התכנית:** המאפיינים והצרכים המורכבים של הבוגרים מחייבים ליווי אינטנסיבי ומומושך יותר. העומס על הרכזות, הקושי בגיוס מתנדבים לליווי והצפי של עמותות עלם שלפיו לא תוכל להמשיך לממן את ליווי הבוגרים שטופלו במעונות לפי חוק הנוער טיפול והשגחה מחייבים לבחון מחדש את המשאבים הנחוצים לתכנית.
6. **המשך חיזוק העבודה עם שירותים בקהילה:** ראוי להמשיך ולהעמיק את העבודה המשותפת, הן ברמת המטות והן ביישומים, עם שירותים נוספים בקהילה, דוגמת "השירות למתבגרים", צעירות וצעירים" במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שירותי בריאות (בריאות הנפש וקופות החולים) והמוסד לביטוח לאומי.
7. **פיתוח כלי מדידה ומעקב לתכנית:** עמותות עלם הביעה רצון לפתח כלים כדי לעקוב אחר התכנית ולתמוך ביישומה. הכלים יכולים לכלול מידע על מאפייני הבוגרים, מצבם לאורך זמן, השירותים שאליהם הופנו וכדומה. חשוב לחבר מערכת זו עם מערכת המידע של רשות חסות הנוער, כדי ליעל ולשפר את איכות הטיפול בבוגרים.
8. **הבטחת רצף מענים במצב של שינוי בספק השירות:** בשנת 2009 החליטה המדינה לבצע שינוי בדרך מתן השירות ולהעביר את ליווי הבוגרים מעובדי חסות הנוער (באמצעות התכנית תל"מ) לידי עמותות עלם (באמצעות "מחסות לעצמאות"). במצב של העברת שירות מספק לספק יש צורך להבטיח המשכיות במתן השירות. על-פי רוב לספק החדש נדרש פרק זמן לגיבוש מודל העבודה המלא, ליישומו בשטח ולהטמעתו ברמה ארצית אצל כל הגורמים המעורבים. חשוב שאם תהיה החלפה של ספק שירות בעתיד, תהליך השינוי וההטמעה יהיה הדרגתי ומסודר כדי להבטיח שבוגרים הזקוקים לשירות לא ייפגעו בתקופת המעבר ויוכלו לזכות בליווי הנחוץ להם.

ב. כיווני פעולה להמשך פיתוח והרחבה של שירותים לטובת הבוגרים

- מהמחקר עולה כי ישנם שירותים שאינם נתונים לאחריות "מחסות לעצמאות", אולם פיתוח והרחבה שלהם יסייעו רבות לרווחתם של בוגרי רשות חסות הנוער ובני נוער וצעירים בסיכון בכלל:
1. **העמקת ההכנה לחזרה לקהילה:** הכוונה היא להקניית מיומנויות לחיים עצמאיים במעונות חסות הנוער, על-ידי צוותי המעונות ועל-ידי עמותות עלם - באמצעות תכנית חדשה שתהיה מיועדת לכך.
  2. **חיזוק הרצף הטיפולי:** סוגיה מכריעה שעולה פעמים רבות בהפניה של מטופל משירות לשירות, ובוודאי במעבר מסידור חוץ-ביתי בחזרה לקהילה, היא הבטחת רצף טיפולי. יש למצוא דרכים

שבהן השירותים הרלוונטיים בקהילה ישמרו על קשר עם מטופלים שהוצאו לסידור חוץ-ביתי, כדי שעם החזרה לקהילה יוכלו המטופלים לקבל את השירותים, בהתאם למצבם, ובמיוחד אם הם זקוקים להמשך טיפול אינטנסיבי.

3. הכנת המשפחות לחזרת ילדיהן לקהילה: במעונות ניתן לחניכים טיפול מותאם לצורכיהם. אולם לא אחת ההורים אינם מקבלים טיפול מקביל כדי לחזק את המסוגלות ההורית שלהם. כמו כן, במרבית המקרים לא נעשה עם ההורים תהליך הכנה לקראת חזרת ילדם.

4. יצירת תנאים הולמים להמשך לימודים: בשל רמת ההשכלה הנמוכה של הבוגרים, מיעוט הלומדים בקרבם (אפילו בקרב בני 16-17) והצורך של מרביתם בהכוונה ובסיוע כספי ללימודים, מתעורר הצורך ליצור תנאים הולמים לשילובם במסגרת לימודית מתאימה לשם המשך רכישת השכלה שתאפשר להם השתלבות טובה יותר בתעסוקה בעתיד.

5. יצירת מאגר מידע של מקורות סיוע לבוגרים: צוות התכנית אסף מידע על שירותים, מקורות סיוע כספי וזכויות של הבוגרים. הפצת הידע הזה נעשית כיום בצורה לא מובנית, באמצעות קשרי עבודה שוטפים בין צוות התכנית לגורמים השונים. חשוב למצוא פלטפורמה ממוחשבת וארצית לאיגוד ועדכון שוטף של כל הידע הזה, כך שיהיה נגיש לכל מי שזקוק לו: לבוגרים עצמם, לצוות התכנית, לשירותים בקהילה, לרשות חסות הנוער ולגורמים רלוונטיים נוספים.

6. מעקב אחר מספר הבוגרים: לרשות חסות הנוער אין מאגר מידע מסודר המרכז את המידע על מועד חזרתם הצפוי לקהילה של החניכים, מספר הבוגרים, מי משתתף בתכנית ומי מסיים את הליווי. חשוב ליצור מעקב כזה כדי לפקח על ליווי הבוגרים בקהילה.

7. פיתוח שירותים במגזר הערבי: צוות התכנית העלה את הקושי להפעיל את התכנית שבבסיסה תיווך בין הבוגרים לבין שירותים בקהילה, במצב של מחסור חמור בשירותים במגזר הערבי.

8. הרחבת המשאבים והשירותים לבוגרים (ולצעירים בסיכון בכלל) בקהילה: מעבר לליווי במסגרת "מחסות לעצמאות" דרושה תמיכה משירותים קהילתיים שונים. יש צורך – בהרחבת פריסה של שירותים קיימים ליישובים נוספים; בגיוס שירותים קיימים נוספים לטובת הבוגרים (גם כאלה שהבוגרים אינם נמנים עם קהל היעד הרגיל שלהם); בהפעלה של תכנית להשלמת השכלה, דוגמת תכנית היל"ה, לבוגרים מעל גיל 18; בפיתוח פתרונות דיור; במתן סיוע לבוגרים בהוצאות הקשורות להשתלבות בעיסוק נורמטיבי בקהילה (כגון מימון רישיון נהיגה) ועוד.

הממצאים הוצגו במהלך המחקר ובסיומו במספר פורומים, לדוגמה, בוועדת היגוי שליוותה את המחקר ובוועדת הערכה ומחקר של עמותת עלם. יום עבודה מיוחד התקיים עם הנהלות רשות חסות הנוער, אגף לנוער, צעירים ושירותי תקון ואגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה. הממצאים הציפו את הצרכים של הבוגרים ואת החשיבות ללוות אותם, סייעו בגיבוש מודל העבודה במהלך תקופת המחקר ומשמשים כבסיס לחשיבה על המשך פיתוח התכנית והפצתה.

דברי תודה

ברצוננו להודות לכל האנשים שעזרו בביצוע מחקר זה.

ראשית, תודה מקרב לב לבוגרות ולבוגרים שהתראיינו וסיפרו לנו את סיפור חייהם בפתיחות רבה.

תודה מיוחדת וגדולה לצוות התכנית "מחסות לעצמאות" מעמותת עלם שמילאו שאלונים על הבוגרים שהם מלווים והתראיינו בעצמם ושיתפו אותנו בעבודתם עם בוגרי מעונות חסות הנוער.

לשותפינו בוועדת ההיגוי שליוותה את עריכת המחקר: לד"ר יוסף אהרונוב, מאגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים ויו"ר ועדת ההיגוי; למוריאל נחמן, מפקחת ארצית, רשות חסות הנוער, האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים; ולתמי נחמיאס, מנהלת התכנית "מחסות לעצמאות" מעמותת עלם.

תודות לעמיתינו במאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, אשר סייעו בשלבים השונים של המחקר. תודה למרים נבות, מנהלת מרכז אנגלברג לילדים ולנוער – על ליווי המחקר והערותיה החשובות לדוח המחקר; לברכי בן-סימון, עוזרת מחקר במרכז לילדים ונוער, על הסיוע בראיונות עם הבוגרים וניתוח המידע מהם; לפידא ניגיס-אכתילאת, עוזרת מחקר במרכז לילדים ונוער, על העזרה בריאיון בערבית; לבן שלומי, שרה טוויטי ותמרה יהלום מיחידת עבודת שדה, על הסיוע באיסוף הנתונים. תודה לרעיה כהן שערכה את הדוח וללסלי קליינמן על ההכנה לדפוס.

תוכן העניינים

1	1. מבוא.....
3	2. תיאור התכנית "מחסות לעצמאות".....
5	3. מחקר ההערכה.....
5	3.1 מטרת המחקר ושאלות המחקר.....
6	3.2 אוכלוסיית המחקר.....
6	3.3 שיטות המחקר.....
8	3.4 הערות מתודולוגיות על איסוף הנתונים.....
9	4. מאפייני הבוגרים המשתתפים בתכנית.....
9	4.1 מאפיינים סוציו-דמוגרפיים.....
11	4.2 מאפייני הטיפול בחסות הנוער.....
12	4.3 השכלת הבוגרים בעת סיום הטיפול במעון.....
13	4.4 כוחות וכישורים עיקריים.....
14	5. מצב הבוגרים המשתתפים בתכנית.....
14	5.1 השתלבות בעיסוק נורמטיבי.....
18	5.2 הסדר מגורים.....
19	5.3 מקורות הכנסה וצורך בסיוע כלכלי.....
20	5.4 קשר עם ההורים ותמיכה הורית.....
22	5.5 מצב חברתי ובריאות נפשית.....
23	5.6 מקורות תמיכה.....
24	5.7 מעורבות בהתנהגויות סיכון.....
25	5.8 צרכים.....
28	6. ליווי הבוגרים.....
28	6.1 היקף הליווי.....
28	6.2 מתכונת הליווי.....
31	6.3 אופי הליווי.....
32	6.4 הסוגים ותחומי ההתערבות.....
37	6.5 התאמת הליווי לקבוצות ייחודיות של בוגרים.....
38	6.6 מאפייני הקשר בין הרכזת לבין הבוגר.....
39	6.7 הקשיים שהרכזות מתמודדות אתם בליווי הבוגרים.....
40	6.8 ליווי אישי של מתנדבים.....
41	6.9 המשך גיבוש תהליך הליווי.....
41	7. דפוסי העבודה של התכנית עם גורמים שונים.....
41	7.1 דפוסי עבודה עם מעונות חסות הנוער.....
43	7.2 דפוסי עבודה עם שירותים בקהילה.....
46	7.3 דפוסי עבודה עם מטה רשות חסות הנוער.....
47	8. צוות התכנית.....
49	9. היקף השעות שהוקצו לליווי הבוגרים לעומת הדרוש ליישום דרכי הפעולה ולהשגת מטרות התכנית.....
49	10. תרומת התכנית.....
50	11. כיווני פעולה.....
53	ביבליוגרפיה.....

רשימת הלוחות

פרק 3: מחקר ההערכה

7 סיכום מערך המחקר לאורך שלוש שנות המחקר.....

פרק 4: מאפייני הבוגרים המשתתפים בתכנית

10 לוח 1: מאפיינים אישיים, לפי מגדר וגיל.....

12 לוח 2: מאפייני הטיפול בסידור חוץ-ביתי, לפי מגדר וגיל.....

12 לוח 3: רמת ההשכלה של בני 18+, לפי מגדר.....

13 לוח 4: כוחות וכישורים של הבוגר, לפי מגדר וגיל.....

פרק 5: מצב הבוגרים המשתתפים בתכנית

14 לוח 5: העיסוק של הבוגר, לפי מגדר וגיל.....

16 לוח 6: מאפייני עבודה, לפי מגדר וגיל.....

16 לוח 7: מאפייני שירות בצבא ובשירות לאומי בקרב בני 18+, לפי מגדר.....

17 לוח 8: תפקוד בעיסוק העיקרי, לפי מגדר וגיל.....

19 לוח 9: מאפייני דיור, לפי מגדר וגיל.....

20 לוח 10: מקורות הכנסה, לפי מגדר וגיל.....

21 לוח 11: קשרי משפחה, לפי מגדר וגיל.....

22 לוח 12: מצב חברתי-בריאותי, לפי מגדר וגיל.....

24 לוח 13: מספר מקורות תמיכה בבוגר – מדד מסכם, לפי מגדר וגיל.....

25 לוח 14: מעורבות הבוגרים בהתנהגויות סיכון לפי דיווח הרכזות, לפי מגדר וגיל.....

27 לוח 15: צרכים לסיוע, לפי מגדר וגיל.....

פרק 6: ליווי הבוגרים

29 לוח 16: מקום התחלת הליווי וותק בתכנית, לפי מגדר וגיל.....

31 לוח 17: מתכונת הליווי, לפי מגדר וגיל.....

33 לוח 18: סוגי התערבות שהבוגרים מקבלים בכל תחום.....

34 לוח 19: מספר ממוצע של תחומי התערבות לבוגרים, לפי מגדר וגיל.....

35 לוח 20: מקרב הבוגרים שיש להם צורך: שיעור המקבלים התערבות כלשהי.....

36 לוח 21: שירותים בקהילה שעמם יש קשר – לבוגרים ולרכזות בנוגע לבוגרים, לפי מגדר וגיל.....

39 לוח 22: תפיסת הרכזות: הקשר בין לבין הבוגרים, לפי מגדר וגיל.....

40 לוח 23: קשיי הרכזות עם הבוגר, לפי מגדר וגיל.....